

Afscheid van westers en niet-westers

Naar meervoudige indelingen van herkomstgroepen

WRR

Belangrijkste bevindingen

- De standaardindeling ‘westers/niet-westers’ bij onderzoek naar personen met een migratieachtergrond is wetenschappelijk niet onderbouwd en steeds minder informatief. Ook roept het label ‘niet-westers’ negatieve associaties op.
- Onderzoekers en beleidsmakers dienen standaardindelingen bij de clustering en labeling op basis van herkomstlanden zoveel mogelijk te vermijden.
- Het gebruik van classificaties op basis van herkomstland in onderzoek en beleid blijft zinvol en legitiem, mits dat zorgvuldig gebeurt.
- Vaak is clustering helemaal niet nodig, omdat men kan volstaan met een substitutievariabele, zoals economische ontwikkeling.
- Als men toch gebruikmaakt van clusters, dan dient de onderzoeks- of beleidsvraag te bepalen hoe de clustering van landen eruitziet.
- Afhankelijk van de onderzoeksvraag kan clustering op basis van geografie, staatsvorm, cultuur, of taalverwantschap een optie zijn.
- Het verdient de voorkeur om bij clustering uit te gaan van de kenmerken van de in Nederland aanwezige migrantenpopulatie en niet van de overheersende kenmerken in het herkomstland zelf. Deze twee komen vaak overeen, maar dat hoeft niet altijd het geval te zijn.

Samenvatting

Het is tijd om afscheid te nemen van de standaardindeling ‘westers/niet-westers’ bij onderzoek naar personen met een migratieachtergrond. Dit onderscheid is wetenschappelijk niet onderbouwd en steeds minder informatief. Ook roept het label ‘niet-westers’ negatieve associaties op. Het gebruik van het herkomstland van personen in onderzoek en beleid is legitiem, mits dat zorgvuldig gebeurt. De overheid en onderzoekers dienen daarom standaardtweedelingen te vermijden bij de clustering en labeling van herkomstlanden. Vaak is clustering helemaal niet nodig, omdat men kan volstaan met de herkomstlanden zelf, of met een substitutievariabele, zoals economische ontwikkeling. Als men toch gebruik maakt van clusters, dan dient de onderzoeks- of beleidsvraag te bepalen hoe de clustering van herkomstlanden eruitziet.

Geen wetenschappelijke onderbouwing

Het is niet helder wat de theoretische overwegingen en criteria zijn op grond waarvan het ene herkomstland als westers wordt gezien en het andere als niet-westers. De tweedeling is overwegend cultureel van aard en gaat over culturele nabijheid. Maar niet goed valt uit te leggen waarom Japan en Indonesië, waar niet-Europese talen worden gesproken en shintoïsme, boeddhisme en de islam de belangrijkste religies zijn, westers zijn. Terwijl alle landen in Zuid-Amerika, waar Europese talen worden gesproken en het katholicisme de overheersende religie is, als niet-westers gelden. Wonderlijk is ook dat Oezbekistan en Papoea-Nieuw-Guinea als westers gelden, terwijl Suriname en Curaçao, waar Nederlands een officiële taal is en het onderwijssysteem op Nederland is georiënteerd, als niet-westers worden gezien.

Steeds minder informatief

Door de toename van de verscheidenheid naar herkomst onder migranten biedt de tweedeling ook steeds minder zicht op wat er in de samenleving werkelijk aan de hand is. Eind vorige eeuw bestond de cluster 'niet-westers' nog voornamelijk uit de klassieke herkomstlanden Suriname, de Antillen, Marokko en Turkije. Inmiddels wonen er ook substantiële groepen migranten uit Afghanistan, China, India, Iran, Irak, Syrië, Eritrea en Somalië in ons land, die ook allemaal onder het label 'niet-westers' vallen. Ook de verscheidenheid in de cluster 'westers' is sterk toegenomen door de komst van grote groepen migranten uit Midden- en Oost-Europa en uit landen die ooit deel uitmaakten van de voormalige Sovjet-Unie. Daardoor is steeds minder duidelijk over wie het gaat als er uitspraken worden gedaan over de situatie van westerse of niet-westerse migranten. Ook de sociaal-economische verscheidenheid binnen migrantengroepen is sterk toegenomen, waardoor het onderscheid aan informatieve kracht heeft ingeboet. Kenniswerkers uit India, studenten uit de Antillen, arbeidsmigranten uit Turkije en asielzoekers uit Eritrea vallen allemaal in de categorie 'niet-westers'. Terwijl de – in veel opzichten vergelijkbare – kenniswerkers uit Japan, studenten uit Indonesië, arbeidsmigranten uit Bulgarije en asielzoekers uit Tsjetsjenië in de categorie 'westers' vallen.

Uitsluitende werking

De tweedeling 'westers en niet-westers' is ook een rangschikking in plaats van een neutrale nevenschikking. Dat speelt in het bijzonder bij de tweede generatie, die in Nederland is geboren en getogen, maar toch als 'niet-westers' wordt gelabeld. Het label 'westers' heeft een positieve connotatie, die deels een geopolitieke achtergrond heeft. Denk aan de 'westerse mogendheden' tijdens en na de Tweede Wereldoorlog, of aan het 'vrije Westen' tijdens de Koude Oorlog. In dit taalgebruik is 'westers' meestal positief en 'niet-westers' minder positief of zelfs vijandig.

De onderzoeksvraag bepaalt de indeling

Voor veel onderzoeksvragen is het niet nodig om een standaardtweedeling te gebruiken. Men kan volstaan met de belangrijkste herkomstlanden zelf of werken met een substitutie-variabele, zoals economische ontwikkeling. Als onderzoekers toch gebruik willen maken van clusters van herkomstlanden, dan dient de onderzoeksvraag te bepalen hoe de clustering eruitziet.

Meervoudige indelingen

De WRR pleit ervoor om meervoudige indelingen te gebruiken, afhankelijk van het onderzoeksthema. De policybrief bespreekt indelingen op basis van geografie, welvaart, staatsvorm, cultuur, of taalverwantschap en de bijpassende onderzoeksvragen. Voor onderzoek of beleid op het terrein van onderwijs zal een andere clustering voor de hand liggen dan op het terrein van gezondheid of arbeidsmarkt. En zelfs binnen deze thema's kan weer gewerkt worden met variabele clusterings per deelt thema, afhankelijk van de verbanden waarnaar men onderzoek wil doen. Door af te zien van standaardtweedelingen en vaker per onderzoeksvraag of beleidsdossier verschillende clusterings en labels te gebruiken neemt de kans ook af dat labels negatieve associaties oproepen. Dit kan eraan bijdragen dat de nieuwe clusterings en labels de tand des tijds beter doorstaan.